
UDK 821.163.42-1.09 Kljajo Radić M.
Izvorni znanstveni članak
Primljeno: 2. XII. 2010.

ŠIMUN MUSA
Filozofski fakultet Sveučilišta u Mostaru

ŽETVA DOZRELA STIHOVLJA MARINE KLJAJO-RADIĆ

Sažetak

Riječ je o poeziji potaknutoj ljubavlju, ali i posvećenoj ljubavi i ljepoti – logosu esencije i razlogu egzistencije čovjekove. Pjesnikinjin stihovi darivaju sklad prizivajući ljubav i harmoniju svijeta i čovjeka. Svoje stihove ostvaruje probranom, a opet posve jednostavnom riječju, stilski efektno rabljenom, stvarajući upečatljive slike i pojmove duboka značenja što emaniraju osobit lirski svijet, asocijativno bogat i maštovit, nov i samosvojan.

Ključne riječi: stih, poezija, ljubav, riječ, slika, motiv, stil, jezik.

Poezija Marine Kljajo-Radić¹ ostvarena je na tematsko-motivskome kompleksu ljubavi što u široku rasponu emanira ljepotu zanimljiva i skladna kolorita: ljubav prema roditeljima (njima je i posvećena zbirka), prema zavičaju, vjera i ljubav prema Bogu, ljubav prema čovjeku pjesniku, prema riječi u njezinoj čarobnosti i svetosti te ljubav prema prirodi, napose prema mediteranskomu krajoliku.

Marina Kljajo-Radić posljednjom zbirkom *S neba cvjetovi*² puninom glasa govori da je lirski duša i, o čemu god piše, nju zanima čovjek i sve ono iznad njega i oko njega – Bog, društvo, sadašnjost, prošlost, budućnost i ona sve te tematske konstante prati s otvorena humanističkoga zrenika – misaono, dosljedno, odgovorno, ćudoredno i poetski prikladno, emocionalno duboko, iskreno, stilski dotjerano i estetički cjelovito. Rekoh, na prvom joj je mjestu čovjek, a čovjek je „ljubav i blagoslov svijeta“, a na kraju „sve prolazi, istina i ljubav ostaju, jer im je zavičaj iza zvijezda“, rekla je srodna joj književnica Sida Košutić. Eto ta ljubav za autoricu je i izvor i uvir čovjeka i svemira, snaga što napaja tijelo i duh, otkriva nadu, drži smisao; ona je logos esencije, razlog egzistencije.

U strukturiranju pjesme ova autorica posve je posvećena temi, misli, ideji i doživljaju, navlastito u kontemplaciji smirena i tiha, a u prosudbi tolerantna i dobronamjerna, u izrazu dojmljiva, u postupku inovativna i svježija i uvijek duboko iskrena.

Svakako, ta širina i dubina ljubavnoga izvorišta, darivana u mnoštvu svojih oblika i smjerova, zaslužuje pozornost, ali navlastito je važan i

1 Marina Kljajo-Radić afirmirana je književnica, pjesme su joj zastupljene u više antologija objavljenih u Bosni i Hercegovini i Hrvatskoj. Predsjednica je Društva hrvatskih književnika Herceg-Bosne, a urednica je časopisa za književnost, kulturu i društvene teme *Osvit* i Naklade DHK HB, a također je i urednica časopisa *Bjelopoljska zora* HKD „Napredak“, Bijelo Polje. Osim što je napisala pet knjiga pjesama, piše i književnu kritiku.

2 Nova knjiga pjesama Marine Radić-Kljajo *S neba cvjetovi* (Naklada DHK HB i Naklada K. Krešimir, Mostar – Zagreb, 2010.) njezina je peta zbirka, sastavljena iz sedam bokora sljedećim redom naslovljenih: *Nebeski cvjetovi*, *Čovjek leži na zemlji*, *U Božjim očima*, *Zlato riječi*, *I riječju i slikom*, *Rukoveti svjetla*, *Žetva ljubavi*, a sadrži ukupno 48 pjesama.

osobit tvorbeno-stilski postupak kojim se ostvaruje pjesma na tome poetičaju, pjesma kao relevantna estetska činjenica.

Poetski će subjekt u vjerskome zanosu, kojim je često obuzet, posve intimno, živo i životno, čak i kada mu glas odzvanja iz mističnih daljina, posve jasno, konkretno i prirodno, oglasiti puninu svojih doživljaja, vjeru i uvjerenje, istine i opomene te ih uputiti aktualnomu trenutku „bezljublja svijeta“:

*Čista duša
Blista kroz prozor
Bezljublja svijeta
(„Isus i dobri čovjek“)*

Dakle u intimnu, iskrenu i neposrednu odnosu pjesničkoga subjekta i Boga, kroz prijateljski razgovor pun povjerenja i topline što ga vodi čovjek u potrazi za Blizinom, pratilji dobrote i istine, odvija se preobrazbeno putovanje sve do susreta i zagrljaja neba i zemlje, uzvišene sinteze u liku i znaku Bogočovjeka. U takvu dijalogu čovjeka i Boga, u djelatnoj korelaciji pjesničke intuicije i invencije s jedne strane te vjere i Istine s druge, pjesnikinja, ostvarujući estetsku, ostvaruje i vjersku nakanu:

*U dobrom čovjeku
Isus prostre ležaj
I nastani se*

*Svako jutro upali
Svjetiljku vjere
I bdije
(„Isus i dobri čovjek“)*

Pogledajmo kako se u poezijskome postignuću i religioznoj predanosti ovi stihovi približavaju Šopovima:

*O Isuse, kako bih volio, kad bi se
udostojao da uđeš u moj stan.*

*Gdje sasvim obične o zidu stvari vise.
Gdje se u oknima rano ugasi dan.
Pričao bih ti, kako svjetiljku mutnu palim...
(„Poziv dragom Isusu“)*

Epifanijski uzlet ljubavi po susretu nebesa i zemlje, nebeskoga i zemaljskoga Oca te lirskoga subjekta, tvori pjesničku sliku gusta lirizma, iznimne sugestivnosti što otkriva, unatoč neumitnoj prolaznosti, predjele trajnosti:

*Sada, gore, gledaš me
I vidiš kako
Baklju Riječi
Predajem*

*Oče, još sam malena djevojčica
U tvom krilu, zagledana
U knjigu
Ispred tebe*

*Kosa mi posuta, obasjana
Nebeskim cvijećem
Poljubaca
Tvojih*

(„Oče“)

Ta ekstatična stanja uprizorena u pjesmi, koja se otkrivaju kao istinski doživljaji sreće, „u nama otkucavaju svoju bitnu vječnost“, dodao bi Pavletić. Upravo ti i takvi trenutci kao tvorbeni konstituenti ovih lirskih struktura, bez obzira na njihovu individualnu provenijenciju, imaju svemirski sklad i univerzalnu vrijednost na recepcijskome obzorju:

*I danas mi je previsoko
poneki cvijet*

*Ti ga, oče, sagibaš s neba
K meni*

*A on mi miriše
Tajnom neba
(„Nebeski cvjetovi“)*

I složiti ćemo se s E. M. Cioranom koji, govoreći o duhovnim zanosi-
ma, čudesnoj milosti Božjoj, sreći i stvaralaštvu, ističe: „Svaki put kada
se uspostavi da život nije čudo te da u trenutku koji teče nema natpri-
rodne jeze, osuđeni smo na propast.“ Ove pjesme uistinu svjedoče o ču-
desnoj ljepoti i njome su zaštićene od propasti.

Da lirski subjekt nije u tolikome intenzitetu skoncentriran na vlastiti
duh i nesebičnu predanost istini, u njegovoj zapućenosti prema vječno-
sti, da nije posve posvećen svojoj Zvijezdi, ne bi mogao doseći potrebnu
visinu i čistinu obzora u kojemu se ukazuje spasonosna blizina „Zvjez-
darja“ s „krakovima križa“ okrenutim putovima sebedarivanja. Težeći
ljepoti i dobroti, a zahvaljujući inventivnosti, neobičnu duhu i emocio-
nalnoj tankočutnosti pjesnikinje, njezina je riječ ispunila zadaću:

*Tvoju pravednost često
Nisam razumjela
Sve dok u nebeskom
Zvezdarju ne ugledah
Krakove križeva
Sjajnih, najvećih
Zvijezda
(„U Božjim očima“)*

Uz ostale značajke, valja naglasiti kako ova poezija nosi osobit tona-
litet bajkovitosti i slike mitoloških vizija. U stvaralačkom se postupku
javljaju različiti stilemi i semantemi bajkovite naravi, zanimljivi i svježi,
skladno ukomponirani, poetski funkcionalni u pjesničkoj strukturi; pa
i kada u neposrednu dodiru s novim komunikacijskim znacima tvore

sintagmatske cjeline, ne krnje estetski dojam i pridonose integritetu pjesme:

Čuvala vremena prošla

...

Drugovala s vilama

I pastirima

Sanjajući nova svitanja

(„Bjelopoljska zora“)

Poraba takvih riječi, sintagma i toga pojmovlja uopće u funkciji je oživljavanja povijesnih vremena i vrijednosti koje bi kroz pjesničku istinu ukazale na svevremenost određenih fenomena, imena i simbola, a što zna biti, kao i ovdje, kada je realizacija estetski relevantna, osvježanje pa i prinos u artikulaciji moderna lirskoga izraza. Tim se znakovima i postupcima snaži uvjerljivost stvaralačke individualnosti koja se zapravo širi pjesmom uspinjući se višim semantičkim krugovima i vrijednostima, natkriljujući transcendencijom svako pojedinačno iskustvo. Ti bajkoviti stilemi narodnoknjiževne krepkosti, iako arhetipskoga glasa, i patetičnosti, prirodno, posve sugestivno i skladno uklapaju se u tkivo pjesme:

Svaka kaplja izlila je

priču

Crnih ponora i bijelih voda

...

S jahačima na konjima

Privite

Djevojačke grudi i kose

Prkos za suze majke i žene

Za mene

I nas ukamenjene

*Jer ne bijasmo bez imena
Bez vjere
I Riječi u kojoj je vrio život
(„Ne bijasmo bez riječi“)*

Da je pjesnikinja posvećena nebu, vidimo već po naslovu knjige – *S neba cvjetovi*, a koliko svjetlosti daju ti cvjetovi – pjesme – u ovoj zbirci napose govori ciklus Rukoveti svjetla u kojemu je lirski subjekt posve srastao s mediteranskim krajolikom čiji se dah, istina, osjeća i živi i u Mostaru i Bijelome Polju, zavičaju ove pjesnikinje, koji Neretva povezuje s morem. Zapravo, tom nebeskom svjetlu što obasjava i čuva tijelo i dušu sunčana krajolika, inspirativnoga vrelišta pjesnikinjina, toj *jasnosti i toplini dana / U izobilju darovanog / Nam svjetla*, uzvratio je trpnjom, mukom što je podnose *Pogrbljeni, znojni seljaci / Posađeni u vinogradima* i „kažnjeno ljepotom“ masline koja spaja kamen i sunce i *Plodove svoje / Čuva za visine!*

Od dvanaest pjesama ovoga ciklusa njih je sedam, što se vidi po naslovu, posvećeno maslini. Uistinu začudnom ljepotom zrači pjesma „Djevojčica maslina“ u kojoj duh mladosti konkretnošću i autentičnošću potvrđen, živim slikama uzbibana erosa, bujnosti i rodnosti oživljen, nemirno čeka branje – sebedarivanje:

*U zelenom krugu
Lisnatog haljetka
Djetinjstvo bubri
Pred darivanje

Prvi plodovi
Krupni i zdravi
Skriveni sramežljivo
U zelene prsluke
...
Djevojčica maslina
Vedra i ne sluti*

*Sâmo darivanje
Ubiranje i cijedenje*

*Sretna uživa
Bujnost života
Očekujući i žudeći
Prvog berača*

(„Djevojčica maslina“)

Motivski, a i jezičnostilski uronjen u bukolički pejzaž Mediterana, ponesen nabujalom erotskom imaginacijom, razigranom idilično-djevičanskim krajolikom u kojemu „caruje i daruje“ djevojčica maslina, lirski subjekt biva ozaren tim darivanjem pa i sâm časti pjesmom.

I taj lisnati haljetak i bujnost pred darivanje, prvi plodovi pod zelenim prslukom, spremnost na branje u žudnji čekanja prvoga berača, sve su odreda antropomorfizirane slike stopljene u jedinstvenu personifikaciju pjesničke ljepote, u osobit, zamalo ne rekoh, panteistički val prirode i čovjeka. Ovaj „povratak prirodi“ u stilotvornoj nakani pjesme infantiliziranjem kao postupkom, čudesnom i izvornom snagom nosi smjelu, svježiu i bukolički razigranu, neukrotivu riječ živa ritma, koja se otimlje svakoj običnosti i svakomu stereotipu.

Iako su joj vjerska načela visoka i uzorna, život po tim principima življen izražen je ponekad vrlo neobično, konkretistički objektivno, posve zemaljski, gotovo heretično, istina uvijek s puno nade i čvrste vjere u Vječnost. Naime u tim slikama blizine, istinskim poetskim kreacijama, često se susreću stvarnost i onostranost, prizivajući nešto daleko, arhetipsko, a opet sasvim izvorno, posve naše, pogansko, kao npr. kada u zamasima leta „golubica i vila Humljankā“ izranja bajkovitost narodne prošlosti, doba naše okomice – nepokornice, naših buna dizanih unatoč smrti u ime čovjeka, imena i časti i istina sve do danas „zatomljenih u krik predaka“:

*Isuse, sinoć si me posjetio
U večeri dok su lebdjele*

Golubice i vile Humljanke
I gudalo lomilo
Zatomljeni krik pretka...
 („Neobičan posjet“)

Pjesnikinja nosi široku književnu kulturu i istančan senzibilitet odnjenogovan na domaćoj i stranoj literaturi, ali i autentičan lirski talent potican traganjem za ljepotom, što je rezultiralo pjesmama istinske vrijednosti i lirske samosvojnosti. Pogleda li se formalna strana ovih pjesama, lako je uočiti kako pjesnikinja rabi, uz ostale formalne obrasce, najčešće grafički oblik simetrično raspoređenih stihova – u obliku vaze, cvijeta, pehara i drugih vizualno sličnih rješenja, slično onomu kako je, napomenimo to, A. B. Šimić činio pišući također slobodnim stihom svoje pjesme u zbirci *Preobraženja*.

Pjesnikinjini stihovi posvećeni su harmoniji svijeta i čovjeka, što uspješno ostvaruje probranom, najčešće jednostavnom riječi, stilski efektno rabljenom, dajući upečatljive slike i dojmove pune značenja, što emaniraju osobit svijet asocijativno bogat i maštovit, posve samosvojan.

Literatura

- FRIEDRICH, HUGO (1969.) *Struktura moderne lirike*, Zagreb.
- GRASSI, ERNESTO (1981.) *Moć mašte*, Zagreb.
- KORDIĆ, ZDRAVKO (2006.) „Blagost pjesme, pjesma blagosti“, osvrt na knjigu Marine Kljajo-Radić *Sjaj slova, Književnost i kulturna politika*, Institut fontes sapientiae, Neovisna naklada, Matrica hrvatska, Zagreb – Mostar – Grude, str. 57-58.
- LADAN, TOMISLAV (1976.) *Pjesništvo, pjesme, pjesnici*, Zagreb.
- LUČIĆ, ANTUN (2007.) „Duboke pobune iz samilosti“, recenzija iz knjige Marine Kljajo-Radić, *Svitac kameniti*, Mostar, str. 91-94.

- MAĐER, MIROSLAV S. (2005.) „Molitvena potreba za plemenitim“, osvrt na knjigu Marine Kljajo-Radić, *Sjaj slova, Osvit*, 3-4, Mostar, str. 241-243.
- MATIĆ, ANTE (2007.) „Čekajući mesiju“, recenzija iz knjige Marine Kljajo-Radić, *Svitac kameniti*, Mostar, str. 95-99.
- MATIĆ, ANTE (2007.) „Pjesme poput kolajne od krijesnica“, Osvrt na knjigu Marine Kljajo-Radić, *Svitac kameniti, Motrišta*, br. 37, Mostar, str. 175.
- NEDIĆ, MATO, „Sve je u znaku križa: osvrt na knjigu Marine Kljajo-Radić, *Svitac kameniti*“, *Hrvatsko slovo*, Zagreb, petak, 30. svibnja 2008., str. 26.
- NEKIĆ, NEVENKA (2010.) „Svjetlo nije drugo do sjena Boga“, recenzija iz knjige Marine Kljajo-Radić, *S neba cvjetovi*, Mostar – Zagreb, str. 75-78.
- PAVLETIĆ, VLATKO (2007.) *Poetika korelacija*, Zagreb.
- PETRAČ, BOŽIDAR (2010.) „Zrela pjesnička tkanja“, recenzija iz knjige Marine Kljajo-Radić, *S neba cvjetovi*, Mostar – Zagreb, str. 79-80.